

O novem ustnem skrajšanem postopku.

(Dalje.)

Glede stvarne kompetence zagovarjamo, naj se novi postopek razširi na vse pravde, pri katerih se stranki v to dogovorite, in obligatorno na vse pravde zaradi očetstva.

Ni ga vtemeljenega razloga, kateri bi branil, priznati strankam za vse pravde pravico, katero imajo po § 5 malotnega postopka za pravde o svotah do 500 gld. Resnično je, kar je pl. Mende rekel pri posvetovanji o malotnem postopku v seji dne 20. marca 1873 v zbornici poslancev, da je za prosperiteto ustnega postopka največje važnosti zaupanje, katero si more pridobiti sodnik med narodom, — zaupanje je vera pravosodja. Sodnik, kateri si je pridobil zaupanje prebivalstva v tej meri, da mu drage volje prepušča svoje pravde v razsojo, ne opravlja le svojega posla lahko in v zadovoljstvo ljudstva, ampak to zaupanje ga tudi spodbuja, da se potrudi, ohraniti si ga.

Pravde zaradi očetstva prištevamo najpriprostejim. V teh pravnih je razsoja po svobodnem prepričanju najbolj potrebna ter bi imela najlepši vspeh. V nobeni drugi vrsti pravnih ni odvisna razsoja tolikokrat od priseg strank, nikjer drugod ni skušnjava, priseči po krivem, tako velika, rekli bi: naravna. Nikjer drugod se ne omaja v tolikej meri zaupanje v poštenost in človeško pravico.

Vsemu temu se ognemo, če dovolimo sodnikom soditi v takih pravnih po ustnej in živej, vpricho njih vršecelj se razpravi po svobodnem svojem prepričanji.

II. Razpravo v prvi instanci urejajo določila §§ 11.—16. načrta po skušenih načelih malotnega postopka z dne 27. aprila 1873., št. 66. d. z., §§ 9., 11.—73., 75., 76., 77., 83. in 86.

Pravda se dožene toraj tudi v novem postopku ustno in neposredno pred sodečim sodnikom (§§ 16. in 17. m. p.), dopustno je predrugačiti tožbo tudi proti volji toženčevej (§ 25.), združiti več pravnih predmetov, celo zahteve raznih oseb proti tistemu tožencu in obratno v vkupno razpravo (§ 24). Dokazi doženo se praviloma pred sodečim sodnikom, kateri jih presoja po svojem svobodnem prepričanji; posredstven dokaz (§ 34), notorieteta (§ 35) in zaslišanje strank za priče (§ 53—64) velja tudi v ustnem skrajšanem postopku, glavne prisege strank niso dopustne (§ 65). Vsa razprava je celota do proglašenja sodbe (§§ 66., 67.), vse, kar se pove pri razpravi, t. j. tudi pri ponujanji dokazov in pri dokazovanji, povedano je pravočasno, eventualna maksima neha povsem (§ 67.), ni posebne razprave o vgovorih ovirajočih pravdo (§ 30), dopustno je rešiti pravdo z zaporednimi sodbami glede posameznih zahtev (§ 76.).

V slučajih, glede katerih niso sprejeta določila malotnega postopka in ni določil v načrtu, vporabljeni je občna določila o pravnem postopku (§ 11. nač.).

Maloletni nimajo v novem postopku, — soglasno z določili drugih zakonov — jus standi in judicio (§ 10. m. p.). Na novo je urejeno priznanje pravnih troškov, ravno tako pravni leki.

Določila malotnega postopka se dopolnjujejo glede postopka v prvi instanci z določili o vračanji pomanjkljivih vlog (§ 13. nač.) ter s primernim in tok pravde zelo pospešujočim, po konkurznem postopku posnetim določilom, naj si imenuje stranka, katera ne stanuje niti v okrožji sodnega dvora prve instance, v katerem se nahaja pravdo sodišče, v kraji sodiščevem stanujočega pooblaščenca za

dostavljanje. Če se temu ne pokori, smatrati so za stranke, katerim se sploh sme po pošti veljavno dostavljati, pisma dostavljena s tem, da so se izročila pošti (§ 14. nač.).

Prepovedano je objavljati izid tajno vršečih se razprav, (§ 15. nač.), kar je za take razprave povsem umestno, in kar pogrešamo v malotnem postopku. Glede razpravnega zapisnika je določeno (§ 16. nač.), naj se predlogi in izjave strank, katere so za razsojo pravde posebne važnosti, posvedočijo ob kratkem v zapisniku v obliki določeni od sodnika.

Za razpravo pred prvim sodnikom velja določilo § 9. m. p., da se smejo stranke pravdati osebno, ali pa po pooblaščenih, ki morajo praviloma biti moškega spola. To se nam ne zdi umestno. S tem se vnovič zmanjša število slučajev, v katerih morajo biti stranke zastopane po odvetnikih. Za skrajšani postopek — sedaj veljaven za take pravde — določuje § 9., da smejo le take stranke, katerim brani važni zadržek priti osebno k sodišči, pošiljati k razpravi pooblaščenca, kateri niso odvetniki. V tem oziru priporočamo sprejeti § 2. predloga dr. Sturm-a o nekaterih spremembah skrajšanega postopka, po katerem so v krajih, kjer sta vsaj dva odvetnika, pripuščeni pri razpravah kot pooblaščenca razun odvetnikov le rodbinski članovi, družbeniki ali prokuristi pravnih strank.

Ta omejitev v imenovanji pooblaščenecv opravičena je, kakor naglašša dr. Sturm utemeljevaje svoj predlog po pravici, z ozirom na pravosodje in pravilno razsojevanje posebno v ustnem postopku. Le pod tem uvetom bode sodnik dovršil razpravo hitro in pravilno, ter bodo imele stranke zagotovilo, da so zastopane vestno in dobro.

Dr. Sturm sicer oporeka temu, da bi bil za njegov predlog merodajen tudi ozir na gmotno stanje odvetnikov. Mi naglašamo vkljub temu tudi ta razlog. Vsak resen strokovnjak sprevidi veliko vrednost odvetnikov za pravno življenje in razvoj prava, nobeden ne misli, da bi jih bilo moč pogrešati. Če so pa odvetniki za pravosodje potrebni in koristni, ne sme vsak novi zakon zmanjševati njihovega zaslužka, sicer pospešuje država propad celega stanu, in zakonodajstvo spravljalo bi odvetnike tje, kamor naj ne zabredejo, kjer počne biti dvomljiva korist njihovega delovanja.

Hvala Bogu, nismo še tako daleč, pa o pravem času treba je skrbeti, da se to zabrani.

Omenjati je razun tega, da bode ustni postopek silil odvetnike, naj sami delajo, ker bodo morali pri takih pravnih osebno navzoči biti. Dragi pomožni uradniki, sedaj običajni bodo zginili, v korist pravosodju.

Drugi pomislek vsiluje se nam glede določila § 16. nač. o razpravnem zapisniku.

Določila § 77. m. p. o razpravnem zapisniku ostanejo veljavna, po § 16. nač. naj se pa tudi predlogi in izjave strank, katere so za razsojo pravde posebne važnosti, posvedočijo v zapisniku ob kratkem, kakor nareče sodnik. Zapisovati bode toraj treba v novem postopku več in določilo načrtovo je tako, da ga bodo razlagali in vporabljali kaj različno. Je-li to potrebno in koristno? Po našem mnenji ne.

V obrazložilnem poročilu k mal. postopku in pri razpravah o njem naglašal je pravosodni minister Glaser, da bode zapisovanje vničilo malotni postopek, če se vrši v večji meri, nego to določuje § 77. m. p. Zakonski načrt o novem ustnem postopku upira se deloma na drug temelj. Obširneje zapisovanje razpravnih podatkov smatra potrebnim za pravilno razsojevanje. Da je to resnica, veljati mora tudi za pravde v malotnem postopku in preurediti je treba dotična zakonita določila. Po tem pa tudi ne zadostuje niti propis § 77. m. p. niti § 16. nač., ne sme se prepuščati previdnosti sodnikovi, naj posvedoči le to, kar on smatra zelo važnim za razsojo pravde, in naj stori to v obliki, katera njemu ugaja, ampak strankam se mora priznati pravica, zahtevati, naj se zapiše v zapisnik to ali ono, kar one smatrajo odločilnim za razsojo, in naj se zgodi to v obliki, katera se jim zdi za bran svojih pravic primerna. Dati se jim mora pravica, priznati pravo protokolovanje in odrekati to priznanje dokler ni vse in ni tako protokolovano, kot želijo. S tem pa se vrnemo tje, od koder smo prišli, k skrajšanemu postopku v sprideni njegovi obliki: pismenem postopku v obliki zapisnikov, kateri je skoraj izključljivo v rabi povsod, kjer zastopajo stranke odvetniki.

Nam se zdi, da je dolžnost zapisovanja že za malotni postopek preobširna.

Po § 77. m. p. št. 1.—7. naj se posvedoči v zapisniku — razun časa razprave i. t. d., ter vsega tega, kar je po §§ 9., 15., 23., 25., 48., 50., 52. in 62. zapisovati, — če se razprava v enem dnevu ne konča, po dotičnem predlogu ali uradoma po sodnikovi sprevidnosti, tudi tista izrecila strank, s katerimi se dolg ali nekaj dolga izrečno priznava in tako tudi ugovor, katerega toženec izrečno nasproti postavi tožbo podpirajočim trditvam.

Sodimo, da je to prav majhne vrednosti, da, to je zmotljiva in napačna koncesija protokolarnemu postopku, katerega hočemo odpraviti.

Stranke smejo do konca razprave, toraj tudi pri preloženi razpravi, navajati vse, kar se jim potrebno zdi. Svoje prejšnje izjave in priznanja smejo veljavno preklicati, da le razložijo zakaj. Kaj toraj koristi zapisovanje? Če vodi preloženo razpravo isti sodnik kot prvo, se ne bode oziral le na to, kar je v zapisniku, ampak sodnik podal bode poglavito iz spomina — in v podporo spomina si napravlja vsak vestni vodja ustne razprave belježke za se — posnetek prejšnje razprave, da mu bode moč nadaljevati.

Če pa vodi preloženo razpravo drugi sodnik, oziral se bode le na to, kar se je povedalo in zgodilo pred njim. Malo važnosti bode priznaval zapisovanju prvega sodnika, ker ta je narekoval zapisnik z ozirom na svoje nazore o važnosti posameznih okolnosti, on pa je morda drugih misli. Če izreče drugi sodnik sodbo na podlagi neprotokolovanih podatkov druge razprave, ki se menda ne zlagajo povsem s tem, kar je zapisal prvi sodnik, bode to motilo vsakogar, ki dobi spise v roke, očitalo se bode sodbi, da ni v soglasji s spisi.

Po načrtu naj se protokolovanje še razširi. Po § 16. naj se posvedočijo v zapisniku tudi predlogi in izrecila strank, katera so za razsojo posebne važnosti.

Poročilo vladino pravi, da je to potrebno, ker se dopuščajo pravni leki tudi in merito. To vtemeljevanje pa ni vtrjeno, ter ne zadostuje. Razširjanje zapisovanja je polo-

vičarstvo, katero ne bode imelo nič vspeha. To je koncepcija nasprotnikom ustnega postopka, ker se bojimo dosledno izvesti princip ustnosti in neposrednosti. Ozir na vzklicnega sodnika za določilo § 16. nač. merodajen biti ne more, ker se vrši pred vzklicnim sodiščem povsem nova ustna razprava o točkah, katere obsega vzklic (§ 23. nač.).

Sodnik zapisoval bode tudi vedno le to, kar je po njegovih nazorih o pravdi odločilno. Okolnosti, katere se mu po teh nazorih ne zde važne, mu vkljub predlogom strank ne bode treba zapisovati. Če pa se tega ne drži, mu ne preostaje, nego prepuščati strankam, zahtevajočim zapisovanje tega in onega, naj narekujejo same, ali pa poprositi jih, naj mu izročijo predloge zapisane, kajti težavno je upreti se koj s sodnikovo avtoritêto temu, da to, česar zapisovanje stranka zahteva, ni odločilno ali barem ni posebne važnosti. Zavračanje takih predlogov pa bode rodilo neznosno razmerje med sodnikom in strankami. Da bi to pospeševalo pravilno razsojevanje, ali pa bilo koristno za meritum pravde, ni moč spreviditi.

Za presojevanje sodbe pri višji instanci je drugo, namreč sodbeni razlogi, največje važnosti in v tem oziru je že prakcija malotnega postopka pomanjkljiva.

Propis § 72. m. p., ki bode veljaven tudi v novem postopku, ni v stanu primorati sodnikov, naj utemeljujejo svoje sodbe z razlogi tako, da je vsako zapisovanje izjav in predlogov strank odveč. Predpisano je namreč le, naj se v sodbenih razlogih ob kratkem pove, o čem se suče stvar, da je iz tega moč spoznati kaj je res judicata, in da sodnik s tem spričuje, da je prav posnel to, kar se je govorilo pred njim. V tem oziru želimo, naj se poostre zakonita določila.

Kako je treba sodbo racijonalno vtemeljiti v razlogih, to shaja iz pomena sodbenih razlogov in iz določila § 143. sodne instrukcije z dne 3. maja 1853., št. 81. d. z. Glasom tega paragrafa naj poročilo poročevalčevo, nadomestujočo razloge, popolnoma razjasni pravno razmerje strank, naj opravičuje rzsodbo v vseh točkah po zakonu in naj razveljavi vse za nasprotno mnenje navedeno, če je tudi le navidezno opravičeno. Sodnik naj pove v

razlogih natanko, kaj se je trdilo, kaj priznalo, čemu je nasprotnik vgovarjal, zakaj smatra to in ono dokazanim, katero zakonito določilo vporablja na slučaj in zakaj to stori. Če bode sodnik tako ravnal, posvedočil bode vse, kar je važno, in kar ima načrt v mislih, v sodbenih razlogih. To zadostuje. Čemu še posebej zapisavati posamezne predloge in izjave strank? Stranke itak ne podpisujejo zapisnika, da bi potrdile s tem pravilno zapisovanje.

Spreten in vesten sodnik omenjal bode v sodbenih razlogih vse, kar je relevantno in vse, kar je za razsojo odločilno; slab in površen sodnik pa ne bode zadel pravega niti v razpravnem zapisniku niti v razlogih, posebno takrat ne, če zakon ne zahteva temeljitih in obširnih razlogov.

Mi smo tedaj mnenja, naj se opusti v § 16. nač. predpisano obširneje zapisovanje, ter nadomesti z natančnejimi propisi o sestavi sodbenih razlogov v navedenem zmislu. Pomanjkljivo utemeljevanje pa naj ustanovi — kot v § 281. št. 5. k. p. r. — ničnost, kar bi se doseglo s tem, da se št. 8. § 43. nač. glasi: „če je sodba v izreku in v razlogih tako pomanjkljiva, da je ni moč sigurno presojevati“.

(Dalje sledi.)

X.

Pravniški razgovori.

IV.

Kar sem nameraval povedati do sedaj, velja o obliki, v kateri naj slovenski pravniki pišemo in izražamo svoje misli. Znam, da nisem povedal nič novega; kajti stvar je tako naravna in sama ob sebi umevna, da je znana vsakemu razumniku. Vendar je potrebno zopet in zopet opominjati, da obrnemo vso pozornost na to, da dosežemo dovršeno in enotno pravniško pisavo. Težko to ne bode nikakor, ako sprejmemo načelo: čisti književni slovenščini umaknó naj se vse krajevne razlike. Rabijo naj se dosledno le splošno